

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum Ideæ quæ sunt in mente diurna, per prius respiciant res quantum
ad naturam singulare[m], quàm quantum ad naturam speciei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

uel per speciem habet. Sicut autem se habet intellectus artificis ad artificia, ita se habet intellectus diuinus ad omnes creaturas: unde vnusquisque nature causate prima consideratio est secundum quod est in intellectu diuino: secunda uero consideratio est ipsius nature absolute: tertia, secundum quod habet esse in rebus ipsis, uel in mente angelica. quarta, secundum esse quod habet in intellectu nostro: & ideo Dion. dicit 12. c. de diu. nomi. huc ordinem assignans, quod primo inter omnia est ipse substantiator rerum Deus, postea uero ipsa dona Dei quae creaturis exhibentur & uniuersaliter, & particulariter considerata, ut patet se pulchritudinem, per se uita, quam dicit esse donum ex Deo proueniens. I. ipsa naturam uite, deinde ipsa participantia uniuersaliter & particulariter considerata, quae sunt res in quibus natura esse habet. In his ergo illud quod est prius, semper est ratio posterioris, & remoto posteriori remanet prius, non autem e conuerso: & inde est quod hoc quod competit naturae secundum absolutam considerationem, est ratio quare competat naturae alicui secundum esse quod habet in singulari, & non e conuerso. Ideo enim Sortes est rationalis, quia homo est rationalis, & non e conuerso. Vnde de dato quod Sortes & Plato non essent, adhuc humanae naturae rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio naturae absolute considerata, & in singularibus est ratio intellectus humani, & quodammodo mensura ipsius. Possunt ergo uerba Augustini intelligi de senario dupliciter. Vno modo, ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarii absolute, cui primo & per se competit perfectio, quae quidem est ratio perfectionis eorum quae senarium participant. Vnde de remotis omnibus quae senario perficiuntur, adhuc perfectio naturae senarii competit, & hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo potest intelligi senarius secundum esse quod habet in intellectu diuino, & sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuenta, quae secundum senarium sunt condite, quibus etiam remotis in praedicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura, sed ratio creaturae in creatore, quae est Idea senarii, & est idem secundum rem quod diuina essentia, ratione tantum differens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod remotis omnibus creaturis quae sunt factae in senario dierum, non dicitur, quod perfectio remaneat in senario numero, quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rerum natura, nulla creatura existente, sed quia remoto omni esse creato remanet absoluta consideratio naturae senarii, prout abstrahit a quolibet esse, & sic attribuitur sibi perfectio: sicut remotis omnibus singularibus hominibus adhuc remanet rationalitas attribubilis humanae naturae.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut in rebus creatis quaedam sunt magis communes, & quaedam magis contractae, ita etiam rationes rerum in Deo magis communium ad plura se extendunt, minus uero communium ad pauciora, & quia unitas & multitudo sunt omnibus rebus creatis communia, ideo etiam ratio idealis numeri ad omnes creaturas se extendit. Vnde dicit Boet. in prin. arithmetice. Omnia quaecumque a primis uerum naturae constituta sunt, numerorum specie uidentur esse formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris. Exemplar autem lapidis, aut idea non se

extendit ad omnes creaturas, & ideo si senarius accipiat pro idea senarii quantum ad hoc, adhuc senarius erit eminentior lapide, quam idea lapidis, prout scilicet ad plura se extendit, & iterum perfectio competit senario secundum naturam senarii, non autem lapidis.

AD TERTIVM dicendum, quod non est intentio Augustini dicere, quod si calum & terra transeat, & cetera creatura, quod senarius remaneret secundum aliquod esse creatum: sed quia si omnes creaturae ab esse deficerent, remaneret adhuc natura senarii, prout abstrahit a quolibet esse homini, quod eius perfectioni competit, sicut et natura humana manebit talis quod ei competeret rationalitas.

AD ILLUD uero quod in contrarium obicitur dicendum, quod quantum in Deo non possit esse aliquid habens partes, tamen potest esse in eo ratio rei habentis partes, & sic est in eo ratio senarii ex partibus constituti, & ratio suarum partium.

ARTICVLVS II.

Verum ideae, quae sunt in mente diuina, per prius respiciunt res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod ideae quae sunt in mente diuina, per prius respiciunt res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei, quia ut Aug. dicit in li. 83. q. 1. Ideae sunt quaedam formae, uel rationes rerum stabiles, quae in diuina intelligentia continentur, & cum ipsis neque oriuntur, neque intereant, secundum eas tamen formari debent omnia quae oriuntur, uel interire possunt, & omne quod oritur, uel interit. Solum singulare est, quod generatur & corrumpitur, ergo ideae per prius respiciunt singulare.

SED CONTRA. Cum ideae sint formae exemplares, requirunt ad rationem ideae assimilationem ideati ad ipsam: sed ideatum, id est, res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam, a qua est ratio speciei, quam secundum materiam, quae est in diuinationis principium, ergo ideae per prius respiciunt naturam speciei, quam singularitatem indiuidui.

RESPON. Dicendum, quod cum in mente diuina sit omnium creaturarum formarum exemplares, quae dicuntur, sicut in mente artificis formae artificiarum, hoc tamen interest inter formas exemplares quae sunt in mente diuina, & in mente artificis creati, quod creatus artifex agit ex praesupposita materia: unde formae exemplares quae sunt in mente eius, non sunt factiuae materiae, quae est in diuinationis principium, sed solius formae, a qua est species artificiatum: & ideo huius forme exemplares non respiciunt directe artificiatum quantum ad indiuiduum, sed quantum ad speciem solam. Formae autem rei & exemplares intellectus diuini sunt factiuae totius rei & quantum ad formam, & quantum ad materiam: & ideo respiciunt creaturam non solum quantum ad naturam speciei, sed etiam quantum ad singularitatem indiuidui, per prius tamen quantum ad naturam speciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris requiritur, quod ipsa assimilatio operis ad exemplar sit in tena ab agente, alias talis assimilatio casu accideret, & non secundum uiam exemplaris. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quod agentis primo.

primo intendit in opere. Agens autē quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est: natura autem speciei est perfectissimum in vnoquoque individuo, per ipsam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio scilicet materia quae est singularitatis principium, quae cum sit in potentia ad formam speciei, perficitur quando naturā speciei consequitur: & iterum imperfectio formae generalis, quae se habet ad differentias específicas in potentia, ut materia ad formam, unde species specialissima est primo in intentione naturae, ut patet per Avic. in prin. suae met. Non enim natura intendit principaliter generare Sortem, alias destructo Sorte ordo & intentio naturae periret: intendit autem in Sorte generare hominem. Similiter non intendit principaliter generare animal, alioquin quiesceret eius actio, quando ad naturam animalis perduxisset, cum tamen in individuo generato prius compleatur natura animalis quam hominis, ut patet in 16. de animalibus: non autem prius est homo quam hic homo. Unde exemplar quod est in mente divina primo naturam speciei respicit in qualibet creatura.

Ad primum ergo dicendum, quod id quod est primum in intentione, est ultimum in executione. Unde quamvis natura primo intendat generare hominem, per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quod hic homo generatur: & propter hoc etiam in definitione id est de se, secundum eas oritur omne quod oritur quantum ad viam executionis, in qua singularia sunt primum.

Secundum quod in contrarium obicitur, conceditur.

QV AESTIO II.

DEINDE quaeritur de his quae pertinent ad naturam creatam.

¶ Et primo, De his quae pertinent ad animam humanam.

¶ Secundo, De his quae pertinent ad corpus.

¶ Circa primum quaeruntur duo.

¶ Primo, Vtrum anima accipiat species quibus cognoscit, a rebus quae sunt extra eam.

¶ Secundo, Quomodo charitas, vel quilibet alius habitus a non habente cognoscatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima accipiat species a rebus quae sunt extra eam.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod anima non accipiat species a rebus quae sunt extra eam. Dicit enim Aug. 12. super Gen. Imaginem corporis non corpus in spiritu, sed ipse spiritus in seipso facit eeleritate mirabili: non autem eam in seipso faceret si a rebus exterioribus eam acciperet, ergo anima non accipit a rebus species quibus cognoscit. ¶ 2. Prae. Eius solius est dimensionem a re dimensionata abstrahere, cuius est dimensionem corporibus dare, quod est soli creatoris: sed ad hoc quod species a rebus accipiat in anima, oportet quod ab ipsa specie dimensiones separentur, quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, non autem in anima, maxime quantum ad intellectum, ergo anima non potest accipere species a rebus sensibilibus. In contrariuza vñ esse tota philosophorum do-

ctrina, quae sensum a sensibilibus imaginationē a sensu, intellectum a phantasmatibus accipere fatetur.

RESPON. Dicendum, quod anima humana similitudines rerum quibus cognoscit, accipit a rebus illo modo accipiendi quo patiens accipit ab agente, quod non est intelligendum quasi agens insitiat in patiens eandem numero speciem quam habet in seipso, sed generat sui similem educendo de potentia in actum, & per hunc modum dicitur species coloris deferri a corpore colorato ad visum: sed in agentibus & patientibus distinguendum est. Est enim quoddam agens, quod de se sufficiens est ad inducendum formam suā in patiens, sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam vero agens est, quod non sufficit de se ad inducendum formam suam in patiens, nisi superueniat aliud agens, sicut calor ignis non sufficit ad completum actionem nutritionis, nisi per virtutem animae nutritivae, ubi virtus animae nutritivae est principaliter agens, calor vero igneus instrumentaliter. Similiter etiam est diversitas ex parte patientium. Quoddam enim est patiens, quod in nullo cooperatur agenti, sicut lapis cum sursum proicitur, vel lignum cum ex eo fit scānum. Quoddam vero patiens est, quod cooperatur agenti, sicut lapis cum deorsum proicitur, & corpus hominis cum sanatur per artem, & secundum hoc res quae sunt extra animam, tripliciter se habent ad diversas animae potētias: ad sensus enim exteriores se habent sicut agentia sufficientia, quibus patientia non cooperantur, sed recipiunt tantum.

Quod autem color per se non possit mouere visum nisi lux superueniat, non est contra hoc quod dictum est, quia tam color quam lux inter ea quae sunt extra animam, computantur. Sensus autem exteriores suscipiunt tantum a rebus per modum patiendi, sine hoc quod aliquid cooperentur ad sui formationem, quamvis iam formati habeant propriam operationem, quae est iudicium de propriis obiectis, sed ad imaginationem res quae sunt extra animam comparantur ut agentia sufficientia. Actio enim rei sensibilis non sicut in sensu, sed ulterius pertingit vsque ad phantasiam, sive imaginationē, tamen imaginatio est patiens quod cooperat agenti. Ipsa enim imaginatio format sibi aliquarum rerum similitudines, quas nunquam sensu percipit: ex his tamen quae sensu recipiuntur componendo ea & diuidendo, sicut imaginamur montes aureos, quos nunquam vidimus ex hoc quod vidimus aurum & montes, sed ad intellectum possibilem comparantur res sicut agentia insufficientia. Actio enim ipsarum rerum sensibilium nec etiam in imaginatione sistit, sed phantasmata ulterius mouent intellectum possibilem, non autem ad hoc quod ex seipsis sufficienter, cum sint in potentia intelligibilia, intellectus autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Unde oportet quod superueniat actio intellectus agentis, cuius illustratione phantasmata sunt intelligibilia in actu, sicut illustratione lucis corporalis sunt colores visibiles actu: & sic patet quod intellectus agens est principale agens, quod agit rerum similitudines in intellectu possibili. Phantasmata autem quae a rebus exterioribus accipiuntur, sunt quasi agentia instrumentalia: intellectus enim possibilis comparatur ad res quarum notitiā recipit, sicut patiens quod cooperatur agenti. Multo magis potest intellectus formare quidditatem rei quae non cecidit sub sensu, quam imaginatio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod si uerbum Augustini referatur ad intellectum, sic planum est quod

res

12. q. 82. a. 3.
8. q. 10. ne. q.
10. q. 1. di. 3.
9. q. 11. c. 10.
34. 2.

ar. 6. c. & 2.
102. ad 3.

D. 194.